

ESKO RIEPULA

LEHDISTÖN SUHTAUTUMINEN 50-VUOTIAASEEN
HALLITUSMUOTOOMME

Heinäkuun 17. 1969 tuli kuluneeksi 50 vuotta Suomen voimassa olevan Hallitusmuodon (HM) säätämisestä. Asia sai osakseen runsaasti huomiota eri tiedotusvälineissä. Hallitusmuodon taustaa ja sisältöä selvitettiin niin radiossa kuin televisiossakin. Myös useimmat sanomalehdet omistivat tuolloin pääkirjoituksensa ja/tai artikkelipalstansa »päivän sankarille». Virallisten juhlallisuuksien yhteydessä pääministeri *Koivisto* puolestaan ilmoitti valtioneuvoston tehneen periaatepäätöksen »tarpeellisena pitämänsä perusteellisen ja eteenpäin tähtäävän valtiosääntötutkimuksen toimeenpanemisesta». Tämä periaatepäätös toteutettiin käytännössä Karjalaisen hallituksen nimitettyä hieman toista vuotta myöhemmin (9. 10. 1970) parlamentaariselta pohjalta valtiosääntökomitean, jonka tulee toimeksiantonsa mukaisesti tehdä uudistusehdotuksensa vuoden 1972 loppuun mennessä.

Tampereen Yliopistossa suoritimme syksyllä 1969 eräässä julkisoikeuden proseminaariryhmässä sisältöanalyttisen tutkimuksen lehdistön suhtautumisesta 50-vuotiaaseen Hallitusmuotoomme. Tutkimuksella pyrimme lähinnä pääpiirteittäin selvittämään, miten juhlittavana olleeseen tärkeimpään valtiosääntölakiimme yhteiskunnan eri osasektoreille tuolloin suhtauduttiin. Olihan — erityisesti lain taustavaiheet huomioon ottaen — odotettavissa tässä suhteessa toisistaan varsin kaukanakin olevia kannanottoja. — Tämän pikku tutkimuksen tulokset kannattanee keskeisimmiltä osin näin julkistaa, sillä antavathan ne joitakin viitteitä siitä, miten eri yhteiskuntapiireissä meneillään olevaan valtiosääntöuudistukseen suhtaudutaan.

Alunperin tutkimusaineistoksi valittiin yhdeksän sanomalehteä (Helsingin Sanomat, Aamulehti, Turun Sanomat, Uusi Suomi, Hufvudstadsbladet, Suomenmaa, Kansan Uutiset, Päivän Sanomat ja Suomen Sosialidemokraatti). Lehdet edustivat paitsi maan laajalevikkisimpiä sanomalehtiä myös useimpia Suomen poliittisessa järjestelmässä aktiivisesti toimivia aatesuuntauksia oikealta vasemmalle. Alkuperäisenä tarkoituksena oli ottaa tutkimusaineistoksi sekä lehtien pääkirjoitukset että pakinat. Koska HM-asiaa käsiteltiin vain muutamien lehtien pakinoissa, tutkimus rajoitettiin paremman vertailukelpoisuuden saamiseksi koskemaan vain edellä mainittujen lehtien pääkirjoituksia. Joukosta jouduttiin kuitenkin poistamaan Suomenmaa, sillä lehti ei julkaissut asiasta lainkaan pääkirjoitusta, vaan sen taholta asian katsottiin nähtävästi korvautuvan Juhani *Perttusen* laajahkolla artikkelilla 50-vuotiaasta HM:sta. Lopullisen tutkimusaineiston muodostivat siten kahdeksan sanomalehden pääkirjoitukset.

Tutkimuksessa käytettiin kahta vertailumuuttujaa: (1) lehden puoluesidon-

naisuutta (puoluelehti/riippumaton) ja (2) lehden ideologista samaistumista (sosialistinen/porvarillinen ja/tai vasemmistolainen/oikeistolainen). Sisältömuuttujista kolme päämuuttujaa olivat: (1) pääkirjoituksesta heijastuva yleiskuva (säilyttävä/muuttava), (2) arviointi siitä, miten HM on täyttänyt tehtävänsä (hyvin/kohtalaisesti/huonosti) ja (3) mielenkiinnon kohteet. Viimeksi mainittu sisältömuuttuja yksityiskohtaistettiin puolestaan yhteentoista alamuuttujaan, joita olivat a) valtiosääntötuomioistuin, b) presidentin vaalitapa, c) määränemmistö säännökset, d) omaisuuden turva, e) muut perusoikeudet, f) demokratian laajentaminen, g) kansanäänestysinstituutio, h) äänioikeusikärajan tarkistaminen, i) puolueet ja etujärjestöt, j) presidentin valtaoikeudet ja k) kuntien itsehallinto. (Kuten jo näistä muuttujista havaitaan, eivät mielenkiinnon kohteet pääkirjoituksissa pysytelleet HM:n materiaalisessa sisällössä, vaan ulottuivat myös muiden valtiosääntö lakien, ennen muuta Valtio-päiväjärjestyksen, alueelle.)

Lehtien suhteesta vertailumuuttujiin ja kahteen ensimmäiseen sisältömuuttujaan saatiin seuraavanlainen asetelma:

Taulukko 1. Eri lehtien suhtautuminen HM:oon kesällä 1969.

Lehti:	Puoluesi-donnaisuus ¹	Ideologia ²	Yleiskuva ³	Täyttänyt tehtävänsä ⁴
HS	—	—	—	—
AL	+	—	—	+
TuSa	—	—	+	+
US	+	—	+	—
Hbl	+	—	+	+
KU	+	+	—	—
PS	+	+	—	—
SS	+	+	—	—
	+ 6	+ 3	+ 3	+ 3
	— 2	— 5	— 5	— 5

¹ + = puoluelehti, — = riippumaton; ² + = vasemmistolainen/sosialistinen, — = oikeistolainen/porvarillinen; ³ + = säilyttävä, — = muuttava; ⁴ + = hyvin, — = kohtalaisesti (arviota »huonosti» ei aineistossa esiintynyt!).

Aineisto käsitti siis 6 puoluelehteä ja 2 riippumatonta. Vasemmistolaisia/sosialistisia lehdistä oli 3, oikeistolaisia/porvarillisia taas 5. Kaikkien vasemmistolaisten lehtien pääkirjoituksen antama yleiskuva oli muuttava ja ne katsoivat HM:n täyttäneen tehtävänsä vain kohtalaisesti. Porvarillisista lehdistä täysin säilyttävästi asennoituivat Turun Sanomat, Uusi Suomi ja Hufvudstadsbladet. Helsingin Sanomat ja erityisesti Aamulehti sijoittuivat

oikeastaan säilyttäjien ja muuttajien välimaastoon molempien korostaessa kyllä uudistuksien tarpeellisuutta edellyttäen kuitenkin samalla niiden jäämistä varsin vähäisiksi. Muuttajien ja säilyttäjien kohdalla jakautuma kulkee siis odotetusti sosialistien ja porvarillisten välisessä rajamaastossa.

Siitä, miten HM:n katsotaan täyttäneen kuluneina viitenä vuosikymmenenä tehtävänsä, tutkimus antaa varsin positiivisen kuvan. Yhdessäkään pääkirjoituksessa ei nimittäin sen katsottu epäonnistuneen tai edes onnistuneen huonosti tehtävänsä. Parhaimmat arvostukset tässäkin suhteessa HM:lle antoivat porvarilliset lehdet Turun Sanomien, Hufvudstadsbladetin ja Aamulehden vuodattaessa runsaimmin kiitoksiaan Uuden Suomen ja Helsingin Sanomien ollessa taas hieman pidettympiä. Yksimielisesti vain kohtalaisen arvostuksen HM:lle antoivat vasemmistolaiset lehdet. — Kahden ensimmäisen sisältömuuttujan perusteella *konservatiiviseksi* (säilyttäjiksi) HM:n suhteen voidaan siis luokitella Turun Sanomat, Hufvudstadsbladet, Uusi Suomi ja Aamulehti, *varovaiseksi uudistajaksi* Helsingin Sanomat ja *uudistusta vaativiksi* Kansan Uutiset, Päivän Sanomat ja Suomen Sosiaalidemokraatti.

Mielenkiinnon kohteen osalta edellä mainittujen lehtien pääkirjoitukset jakaantuivat jo mainittujen asiaryhmien (a—k) osalta taulukon 2 osoittamalla tavalla. (Luvut ilmoittavat prosentista osuutta em. luokkien summasta. Luokitteluyksikkönä oli sana.)

Taulukko 2. Mielenkiinnon kohteiden prosentuaalinen osuus eri lehtien pääkirjoituksissa HM:n täytettyä 50 vuotta kesällä 1969.

Lehti:	a) Vs-tuomioistuimien	b) TP:n vaalitapa	c) Määräenemmistöt	d) Omaisuuden turva	e) Muut perusoikeudet	f) Demokratian laaj.	g) Kansanäänestys	h) Äänioikeusikä	i) Puolueet ja etujärj.	j) TP:n valtaoikeudet	k) Kuntien itsehall.	
HS	16	9	6	—	7	13	12	—	19	13	5	100
AL	22	10	10	—	—	5	9	—	23	21	—	100
TuSa	—	—	—	19	46	35	—	—	—	—	—	100
US	—	—	20	11	15	—	18	—	—	—	36	100
Hbl	—	—	6	26	8	—	—	—	—	60	—	100
KU	—	—	25	—	—	50	—	—	—	25	—	100
PS	—	—	—	34	47	19	—	—	—	—	—	100
SS	—	14	—	—	15	51	5	—	—	15	—	100
N =	122	82	171	251	247	299	109	0	134	492	89	

Näyttää siis siltä, että *presidentin valtaoikeudet* ja *demokratian laajentaminen* (miten se sitten käytännössä tapahtuneekin) koettiin tuon hetken valtiosääntökeskustelussa keskeisimmiksi kysymyksiksi. Presidentin valtaoikeuksiin päähuomion kiinnittivät porvarilliset lehdet (Hbl peräti 60 %, n = 314), joten kokonaisuudessaan keskustelu tältä osin sai varsin säilyttävän luonteen. Valtiosääntöön (HM:oon) muuttavasti asennoituneiden vasemmistolehtien pääkirjoituksissa huomio kiinnitettiin nimenomaan demokratian laajentamisen tarpeellisuuteen (KU 50 %, SS 51 %). Näiden lisäksi muita asiaryhmiä tärkeämmäksi koettiin lähes kaikissakin pääkirjoituksissa *kansalaisten perusoikeusturvan* laajentaminen ja niiden käytännöllisen toteutumisen takaaminen.

Taulukko 3 valaisee edellistäkin paremmin pääkirjoitusten mielenkiinnon kohteita eri poliittisten ryhmittymien piirissä. Taulukossa on laskettu keskiarvot prosentteina ideologisen samaistumisen perusteella yhdistetyille lehdille kunkin em. mielenkiinnon kohteen osalta.

Taulukko 3. Mielenkiinnon kohteiden keskiarvot %:na lehtien ideologisen samaistumisen mukaan ryhmiteltyinä HM:n täytettyä 50 vuotta kesällä 1969.

	a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)	i)	j)	k)	
Porvarilliset lehdet	7.6	3.8	8.8	12	14.4	10.6	7.8	0	8.8	18.8	8.2	100
Vasemmistolaiset lehdet	0	4.7	8.3	11.3	20.7	40	1.7	0	0	13.3	0	100

Porvarillisissa lehdissä suurimman mielenkiinnon kohteiksi osoittautuvat siis tasavallan *presidentin valtaoikeudet*, kun taas vasemmistolaisissa lehdissä mielenkiinto on keskittynyt mitä selvemmin *demokratian laajentamiseen*. Neljän keskeisimmän kohteen osalta saadaan seuraavanlainen asetelma:

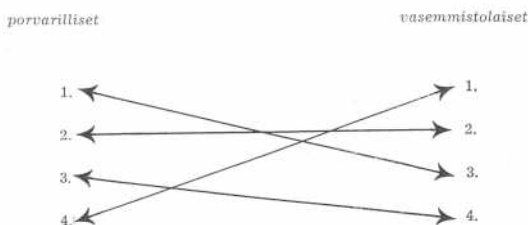
porvarilliset:

1. Presidentin valtaoikeudet (18.8)
2. Muut perusoikeudet kuin omaisuus (14.4)
3. Omaisuuden turva (12)
4. Demokratian laajentaminen (10.6)

vasemmistolaiset:

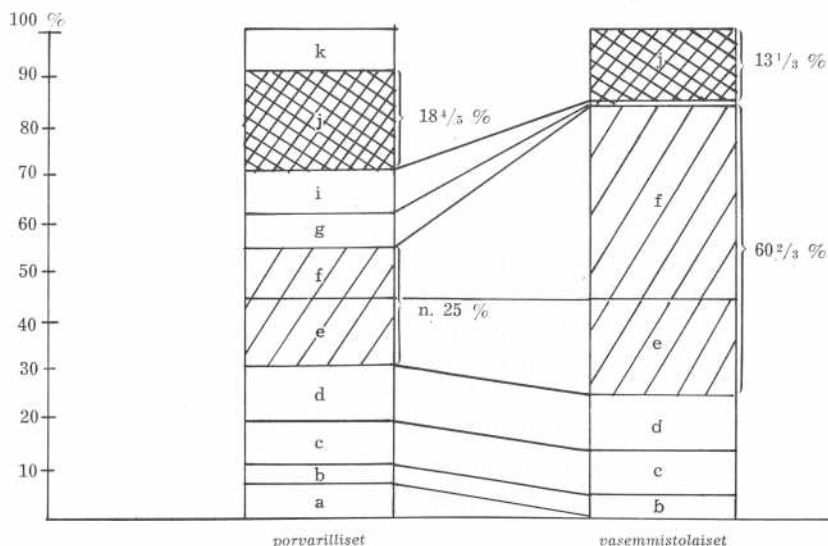
1. Demokratian laajentaminen (40)
2. Muut perusoikeudet kuin omaisuus (20.7)
3. Presidentin valtaoikeudet (13.3)
4. Omaisuuden turva (11.3)

Porvarillisten ja vasemmistolaisen lehtien erot mielenkiinnon kohteista voidaan esittää myös seuraavasti:

Suurimmat erot näiden ryhmien kesken mielenkiinnon kohteiden välillä ovat siis demokratian laajentamisen kohdalla. Vasemmisto pitää sitä ylivoimaisesti tärkeimpänä asiana, porvarilliset taas vasta neljänneksi tärkeimpänä. Samalle tasolle — toiseksi — mielenkiinnon kohteista molemmissa ryhmissä sijoittuvat vain muut perusoikeudet kuin omaisuuden turva. Nämä asiat kiinnostavat siten suhteellisesti ottaen yhtä paljon sekä vasemmistolaisia että porvarillisia. Mielenkiintoista on havaita, kuinka ylivoimaisesti suurimman mielenkiinnon vasemmistolehdissä ovat saaneet yhdistetyt asiaryhmät e (muut perusoikeudet kuin omaisuus) ja f (demokratian laajentaminen). Niiden yhdistetty prosentuaalinen keskiarvo on nimittäin vasemmis-

Kuvio 1. Mielenkiinnon kohteiden keskiarvot %:na lehtien ideologisen samaisutumisen mukaan ryhmiteltyinä HM:n täytettyä 50 vuotta kesällä 1969.

tolla 60.7 vastaavan luvun ollessa porvarillisten kohdalla 25.0. — Nämä luvut oikeuttanevat tekemään pitkällekin meneviä johtopäätöksiä siitä, mihin eri poliittiset ryhmittymät päähuomionsa myös meneillään olevan valtiosääntöuudistuksen yhteydessä kiinnittävät. Kuvion muotoon siirrettynä näiden kahden ideologisen ryhmittymän mielenkiinnon kohteet HM-keskustelussa näyttävät edellisen sivun kuvien kaltaisilta.

Lopputoteamuksena valtiosääntöuudistusta ajatellen voidaan tämän pikku tutkimuksen perusteella esittää ensiksikin niiden pelkojen ja vastakohtaisuuksien, jotka sävyttivät Hallitusmuodon säätämistä, suurelta osin hävinneen kuluneiden viiden vuosikymmenen aikana. Hallitusmuotoa ei ole koettu millään taholla niin kehnoksi kuin säätämisaikaisista vastakohtaisuuksista voisi päätellä. Mutta samalla on todettava, ettei se muuttamattomana tälläkään hetkellä suinkaan tyydytä kaikkia yhteiskuntaryhmiä. Toiseksi tästä tutkimuksesta on käynyt ilmi, että valtiosääntömme todelliset muuttajat ja muutosta vaativat voimat tulevat olemaan vasemmistolaisia. Porvarillisten ryhmien asiaksi näyttää jäävän tässäkin asiassa jarrumiehenä toimiminen joko niin, että muutosyritykset koetetaan estää totaalisesti tai siten, ettei nykyisen valtiosääntömme perusteisiin ainakaan kajota. Kolmanneksi tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta muutosta vaativien keskittävän päähuomionsa demokratian laajentamisyrityksiin sekä kansalaisten perusoikeuksien vahvistamiseen. Muutoksia vastustavat pyrkivät taas säilyttämään nykyiset valtio-organien keskinäiset valtasuhteet ennallaan korostaen nimenomaan lujan hallitusvallan vaatimusta.